

# הלב הקודה

מאת שלמה נצו

## רקאן הקטנה הנקרה נשקיים נגד הנדסה

דמות אחת וארבעה שמות פרטיים לה - אפרים, חנוך, אריאל, נפתלי - וכולם נבליעים בשם המשפחה האחד - זנסיין. ארבע דמויות שזן אחד דמות ארבעה סיפורים שהם אותו סיפור, ואותה סיטואציה בארבעה גיבורים דומים.

... וכשבא נפתלי אל חדרו הבודד והאלם, כבר הערים עליו גיבור, והשמים היו הולכים ויורדים, והחלונות התחילו מחזירים, ונאכים התלחשה הערבה והפנינה היו כה גוהר ומרורתי ותובעות פגיעה היים וחלומות ומשאנפש. או התגמל אל פנינה של הספה וראשו נפל אל חזרו וידיו היו תובעות את ברכיו והיה יושב לו דומם ומרורתי וחולם ונונה נמלא תהדר אפלה, וכאפלה האשירו החלונות והחזרו צלילתם על הרצפה, וכבירה הלבנה. והוא היה יושב ומתחנן מרנע לרנע יותר ונחנק אל הפינה, כשכלו במחנה החילה להיבלט בה ולפנות את מקומו - אין כאן נפתלי - וסוף כלל.

ויק בשעה מאוחרת כשילה הפחידה אותו פתאום בנחיתת-כנף תצופה ומצלצלת והוא היה במבוכה את ראשו. מיד התלגלה בדממה נביחה אחרת מפניה אחרת: אחריה - עוד אחת מזוהת שלישית, ואת הלילה השקט והנאמן אשר ברחוב הנדסה שלטה איזו חרדה אבהה. וכשניגש אל החלק המרומז והנציח את ראשו הלוהט המרוצה, תבקע רוח רעננה את מצחו ובהא אל חזרו ותפקה את עינו, והרחיב היתה דומם, והאפליה היתה רדויה, והחוקרוק היתה מוכתרת-מרוצה מפרשת רסיסים באפליה הכמולה, אשר מבינה למסבירה הלבנים, שבוני כברי הרחוב היו עומדים כלבים מספר, שחורים, ולחצו היו כתיים לבנים, והיו חפויים בנבוחיהם ומסתובבים על מקומם ונבחים ברוחה.

בשעות השליש, אשר מאוחרו הנחל הקרוב התחילה הציסור רגלי צורחת במתניות וכבישתה הצריחת המרודות והחשובות היו באחד אל הנממה והתפשטות במוכה והחודות אהה אל נפש הסוכנת של נפתלי. פתאום הבחינה אונז באיתה צריחה דברים ברויים:

### ברוח-ברוח ברוח-ברוח

וכשהיה נפתלי את-רובן בחפזה קלילה ליד הבית, מדי הריגה משוה את קצות כתפיו וליזו משפספת וז את זו בקדחתה כבר תחלתה וזילקה פתחת לחזרו אורה שלוח ואיתה כלת ונחצה מאתו ללכת לאודסה. רב לו, רב, ביצה זו של הפרובינצה הצעה עוד גדולה מואת כל צחוק הוא. אדם אובד את תחומו ומתחילו רואה לרגל ולחומות ונשמתו נכמסה מסומו - ובמה, נו, במתן מחליים את סיפוריו היה קדם חי תחת כיפת השמים והיה חי וחי - וזא כלום ותפאונם. מהז מה קרה? מה הדבר אשר אבד לו? מה שונה אתה מאתמול? מה צחוק אתה לא? הלאה מה, הלאה, הלאה... אל-הה... אל - כמן שרשרת אפר...

וי שמתכוון להעריך את גנסיין, יכול להאחז בקסע זה ובכל קסע מוקי אחר בסיפוריו וליצין כי הגה במסע תמידי שרוי "גיבור" (כמה לאגיבור) הוא ניבור (זהו בעיניה כלשהי, נידחת פחות או יותר, ביצתית צרובה, וקובא צעירוקן ושכח אין-חיים, הניחה את נפשו ללכת לאיוו, "מדינת-הים" ואשר מן-הסתם לא ילך שמה עולמית. ובינתיים, כמסובכל הצידה המהלך ואצל החיים ולא בתוכם - היא שרוע על הספה הנצחית שלו ומקטר את הפפורטה הנצחית ושרוי במין החיית תונה מתיסרת ונבחה, החיית כיסופים, שהם חסרי תיכלה למתלחחיה, גנסיין - כל כולו מלאה אדם כיסופים, תמיד לעולם אל לאיזה ואל לאיכאן, וללא תקרה, אבל איננו בא להעריך, הפקס, אלא לספר ברומפה על גנישה אישית שבוין קורא לבין אפר אהוב.

לשוא כיוונתי אליו את תבונתי - הוא הלם במישרן על תי ולפני שידעתי מה ואין - כבר החילו ראשית-כל שבוין בורג החיים האדיר, המסכה של ללא עילילה ללא ראשית וללא אחרות ישר, בא - גנסיין, מן האשפיות המאנית אשר באמנות ראשונה - קודם-כל הוא המממה כובשת, גורפת; אחר כך אתה רשאי לנסות גם להבין, אם אמנם זקוק אתה לתבה מסין זה.

הסיפור הגדול (הנחשבת) הזה, היה אדם מסויים כל כך בכל תג וכל החייה שלו, אהבתי את משפטו ואורן, שתחילתו ברוח-היבוי והוא משתחן כי על כרחו יעל תבונתי, וינשך וינשך וינשך ומשחזר וינשך אובד ונעלם מבחינות כמים הנספגים.

... כל אותה דרך נלגנה עליו רוזה באיזה אדם משינה, והזכירה לו ברמיות מרפרפות ודברים שונים שבכתה, אשר נקוט מהם פנינה, ואת דבר משפחת ראשה, אשר המשיך עם אחי את קצה אל כהמה בזהירות יתירה, בשעה שהיו יושבים אל החלון והיו מסתכלים מתוך האולם האפל אל ליל הסערה אשר מתוך, והקפה בלילותיו את קריאתו ונבנתה והאובדת תחבולות, בשעה שאמרה לנפיל, כשהיו בפרנס, ואת נחיתותו החריקות תמיד, וכשנפודו אחרי כן מעימה, ללכת אל בית תלמידו, שאוהו רגילו בחורה אל הפרנס, שם עלה על המעקה העגול, אשר בקצה הסדרה התיכונה הישירה, אשר לרגלי הפרנס במרודה.

ואל הערבה רכבת-הידיים אשר לאחריה, ויעמוד נשען אל השכבה הרעועה, ויבט אל הארז העגולה הבלוטה מתוך סבירו של הנחל, ואל קופת השען, המוקפאת לא הרחק משם, וזכר לצליית הזרים בימי התנאיות, ואל הערבה הלבנה המסופשתה-בשקל צע, וצריחת עורבים שירת היתה מהממת אורו ומסמלת לו כל אותה שעה נבנסה של מרירות, כי לא אנשים שכמותו מסוגלים לעקוב אחר החיים, אפילו מה שהם בעצמם משייטים להם, ולא אנשים שבמחנה מסוגלים שתחיה להם בכלל איזו אחיזה כלשהיא בחיים. קתרה, קתה - ילדות, ילדות, אם גם סיפורת הפנינה וקתה פשוטה של יושבי-אולה היתה בו כל הימים, ולפיכך היה עושה פדות בין החיים שב-רחוב" ובין אלה שיש לו לאדם. "מנממה" קתרה, קתרה, קתרה - שקר, שקר, שקר, האדם הוא אחר, אחר, אחר לעולם ולעולמי ולעולמי, ואותו, שהוא בבית, הוא גם ברחוב, וכל אלה המסומנים אינם אלא ערמוניות, ערמוניות קטנה, דלה, ערמוניות חלולות של חולעת מצוכה וממבוססת ברשעה, הרואה באפסותה ורודעה בכל-יאת לחיות ששטן לחיות, קתרה, קתרה - הבל החלומות ושוא המסומנות, רק שמלה אחרת יש לך בשבילי הרחוב, ויבן זו, על-סירוב, אל יפה יותר מזו, שאהה לובש בבית, אבל לא נשמה אחרת, ואפילו לא עוד אחת, כל מי שאילו לו הפרנסו לנקות את הידיהוא, אין לו גם שום כשרון, והוא לא יעלה לשום זכר, לשום זכר.

קתרה, קתרה, קתרה... בקסע זה כמו בכל דף אחר מספוריו: גניחותה של המצוקה וגניחותיו של האיש המתמשל בקיומו מתגלים בתיאור המרובז והקוספטי, המכונן עשירות-ענק על עשירות קטנות לכאורה, שהן נקו, לידיו של גנסיין, כבשונו של עולם האדם, והו תיאור רב-אונים, וחסר-האונים, קסמה לו העצמה וקסמו לו חוסר-האונים. מפליא ממש להיחשב כיום תנה, עד מה מרובים בסיפוריו רמזי הבשורה לאותו חריקים כבחיבה, שעשעי בינתיים לדרכי מלך בספרות, אצלנו ובקולם, אחר אבסורד מתולל, אותו ניבור שאין לו קהנה בין אלו ולולתה, המשקף בדיעבד את הליכך המרומז כיון אדם לעצמו, אתה חוסר האונים המתשע שבמקום בין נפש לנפש - השם תהזר כלבד כבר מרסו על כך; אדם לא שייך, תהזר, תג לעצמו - ואם תהזר: מיהיננו לעצמו - כל אלה מציינים את מתיכות של גנסיין ומן רב לפני שנעשו סימני היכר ראשיים להחיתה של מיטו ולספרותה.

הראשונים המרומזת הוא בתיאור ובדיאלוגים המקוספים המרומזים, על נכר עד אין תיכילה, וההבולטות אותם מגינשפ מיוסיום וכוסמים, הנפרשים כמו דרכי עפר מלאן והלאה ונעלמים ונמוגים - אבל קיימים ומתחוללים גם שם, ומסתיימים לעצמם באיזו פריצה אירונית אל רוח עברו של האדם אל הונו גם יחד:

... כאים אצל אדם, שחלשות אחזה אותו מפני אותם "חיים", ואימרו לו: נאלה אחי ורצונו יפה. הנה, בני, שכוב כמות, כשורשר זה, שחריבנותו לשחיטה, וגל תנהם אי, לכשתרצה, תהם, משום שלנו אתה היא וליכוד שתהא קיפול באהבה רבה את כל אחת הדברים, שהנפש כבר סולדת בהם מחמת מוקצה, ותשיג, לאחרונה, אתה החיים, את אלה שבמחמתם איננו אלא - חסר אלוים גוילים, ממשו כי - הוי, בימי שנת דור והרודו תהיה לנו משה והיה לנו בודהה והיה לנו סוקרטס והיו לנו נביאים והיה לנו... והיתה לנו החולה אמירה, שרדפה אחרי גנבה תהחיה... השם שמתו!

1... כך, גם זאת: החיסוס הבלתי פוסק והתדור הזה, שאינו נלאה (לשוא) הליצע לאיוו, אחיה, איהה בלרש - ככל שהוא כן לתחרי, הוא מסתור יותר מאשר חושי, גם מעצמי, גם מאתני, מישח כוחות מנוגז ומתעצז זה - הוא הוא, אשר, שהוליד את הסיפורים הגדולים האלה.

ימים רבים מונח היה ספר סיפוריו על שולתני במקום שפתחיו, שם קראתיו, נדמה לי, כי מבחינה מסוימת גנסיין הוא נקודת מוצא לכולנו עד היים הזה, אפילו התרחקנו ממנו מאוד, המיפגש עם מאלך את הקורא להרפגש עם עולמיהוא, אמנות-הסיפור של גנסיין חללה בירשואו במקום, שהוא להיות אמנות ו... כאן נישמים גורל האומה.

כיום אני קורא בו 32 היה בחותו, רקזו - ונקטה פתיעה גדולה בלב - בו 32 ויבט בשל ובוגר כל כךזו ואשר הקדימה בגרותו, אשר לא עמד לו כוחו (וליוכו) לשאתה.

הוא שצלל לנבוכו ונילה שם את עולמו האחר, ומפילא גם את עולמם של האחרים, את מסתורין-הקיום האנושי יגלה, הקיים המעונה, המתייסר, שאינו תל לשאול במסוקתו לראשונות, והרעה - כל מיני הרעה - כל כך קצרה ידה להביע ולהבין.

וקשה לסיים בלי להביע את המליאה - שאינה נוגעת לגנסיין, אבל מאד מאוד נוגעת לעולמנו - האמנה נכסחת ככלז הוא - הצעיר הגדול, שקודים את הדורות, שחיצו העצובים והקודרים אנשים ישר ללב - האומפנס ואין גוברים כספיהם למצאו עצמם, לגלותה, להתייחס עם מחיים אל חיים, וימל אל לבו והיה הוא בין המעטים שאפשר לקרוא אותו כיום הזה שלא הורויתו, קריאת אבהה, שעולמם עולמו של האדם בכל הורויתו.

(מתוך סיפורו בקול ישראל.)